

Dr. Öğr. Üyesi

Gürkan CEVGER

Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Tarih Bölümü
grkancevger@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1029-8616>

Eser Geçmişi / Article Past: 24 Şub 2019 / 9 Nis 2019

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.531724>

Orjinal Makale / Original Paper

Akşehir Ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in Terekesi

*Estate Register Belonging to Hacı Paşazâde Ahmet Bey the Ayân
of Akşehir*

Öz

Bu çalışmada, Akşehir ayânı iken katledilen Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in terekesi incelenmiştir. Terekede kayıtlı bulunan her türlü menkul ve gayrimenkul mallar günümüz alfabesine çevrilerek bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in terekesinin devlet tarafından el konulması sonrası Akşehir kazâsı'nda yaşanan çeşitli meseleler üzerinde de durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akşehir, Ayân, Tereke, 18. Yüzyıl.

Abstract

In this study, the disposition of Hacı Paşazâde Ahmet Bey, who was killed when he was Ayan of Akşehir, was examined. All kinds of movable and immovable properties in estate register were translated into today's alphabet and some evaluations were made. Moreover, after the seizure of the Akşehir ayan, Hacı Paşazâde Ahmet Bey by the state, the various affairs of the Akşehir district were also emphasized.

Key words: Akşehir, Ayan, Estate Register, 18th Century.

ATIF: CEVGER Gürkan, "Akşehir Ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in Terekesi" **Tarih ve Gelecek Dergisi**, 5/1 (Nisan-2019), s. (52-62)

CITE: CEVGER Gürkan, "Estate Register Belonging to Hacı Paşazâde Ahmet Bey the Ayân of Akşehir" **Journal of History and Future**, 5/1 (April- 2019), pp. (52-62)

Giriş

Osmanlı Devleti, merkezîyetçi karakterini XVII. yüzyıl boyunca adım adım kaybetmiş ortaya çıkan yeni sosyal ve ekonomik şartların geliştirdiği siyasi zeminde ayân adı verilen bir zümre ortaya çıkmıştır.¹ Osmanlı şehirlerinden asker ya da zahire toplanması, vergi dağıtımı ve toplanması gibi işler karşılığında devletten maaş alan bu kimseler için kullanılan ayân tabiri, Osmanlı toplumunda eski zamanlardan beri kullanılmaktadır. Ayrıca Osmanlı şehirlerinde halk ile devlet arasındaki ilişkiyi sağlayan ayânlar XVIII ve XIX. yüzyılın büyük bir bölümünde Osmanlı Devleti'nde çok önemli rol oynamışlardır.²

XVIII. yüzyılın başlarından itibaren devletin birçok yerinde sayıları hızla artan ayânlar, zamanla siyasi olarak güçlenirken ekonomik olarak da ciddi servetlere sahip olmaya başlamışlardır. Devlet, hem bu kimselerin siyasi ve ekonomik gücünü kırmak hem de devlete gelir sağlamak gayesiyle uzun sürelerdir uyguladığı müsadere³ sistemini ayânlar için de devreye sokmuştur.

XVII. yüzyılın başlarından itibaren devletin siyasi, askeri ve ekonomik olarak bunalıma sürüklenmesi devletin müsadere yöntemini yaygınlaştırmasına sebep olmuştur. Müsadere uygulaması bu devirde merkezi otoriteye güç kazandırmaktan ziyade hazineye gelir sağlayan bir uygulama haline dönüşmüş, XVIII. yüzyılda artık sıradan insanlar bile müsadere edilir hale gelmiştir.⁴

Osmanlı Devleti, daha önceki dönemlerde devlete ihanet edenlerin⁵ veya asilerin cezalandırılması sırasında uyguladığı müsadere kapsamını, özellikle XVIII. yüzyılda değiştirmiş ve hayatında zenginliği ile ünlenmiş kimselerin vefatlarının ardından servetlerine el konulması yoluna gitmiştir. Devlet hizmetinde olup zenginleşen kimselerin malları, devlet ile olan ilişkileri sebebiyle müsadere edilmiştir.⁶ Bu uygulamalardan taşradaki ayânlar da nasibini almıştır.

İncelenilen dönemde çalışmamıza konu edilen Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'e ait müsadere kaydı hem bu kişinin servetinin ortaya çıkartılmasında, hem de bu kimsenin medeni durumu, eş sayısı, mirasçıları, alacaklıları, çocukları vb. gibi çeşitli bilgilerin de tespit edilmesine imkân sağlamaktadır. Ayân terekeleri⁷ ile ilgili daha önceki yıllarda yapılmış olan çeşitli çalış-

1 Mustafa Akdağ, "Osmanlı Tarihinde Ayânlık Düzeni Devri 1730-1839", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı:14-23,Cilt:8-12, Ankara 1970, s.51.

2 Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Âyânlık*, TTK Yayınları, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2014, s. 331. Osmanlı'da ayânlık için ayrıca bakınız; Özcan Mert, "Ayân", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul 1991, s.195-198.

3 Devlet tarafından hazineye gelir kaydetmek veya bir süre koruma altına almak üzere ceza veya tedbir olarak bir mala el konulması tasarrufudur. Özellikle kamu görevlilerinin haksız yollarla elde ettikleri gelir veya emlakın tamamına veya bir kısmına devletin el koymasını ifade eder. Cengiz Tomar, "Müsadere", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul 2006, s. 65. Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011, s.502.

4 Tuncay Ögün, "Osmanlı'da Müsadere", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul 2006, s. 67.

5 Mesela devlete isyan eden Tepedelenli Ali Paşa ve oğulları 1822 yılında öldürülmüş tüm servetine devlet el koymuştur. Tepedelenli Ali Paşa'nın devlete intikal eden çiftliklerinin geliri 1.026.207 kuruş iken, Yanya kalesinde bulunan serveti; 350.718 altın, 10546 İspanyol altını, 647 Ceneviz altını, 8.489 adet Beyoğlu altını, 118.683 adet fındık altını, 207.257 İstanbul altını, 104656 adet Mısır altını, 569.141 fındık rubiyesi, yirmibeşlik 10.288 adet, 305 Cezayir altını, 2.786.124 adet cernas kuruş serveti vardır. Hamiyet Sezer, "Tepedelenli Ali Paşa ve Oğullarının Çiftlik ve Gelirlerine İlişkin Yeni Bilgi ve Bulgular", *OTAM Dergisi*, Sayı.18, Ankara 2005, s. 333-357.

6 Cahit Telci, "Osmanlı Devleti'nde 18. Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt. 22, Sayı. 2, İzmir 2007, s. 147.

7 Osmanlı miras hukukunda ölen kimselerin geride bıraktığı mallar için kullanılan bir tabir olup buna muhallefat da denmektedir.

malarda bu kimselerin gerek yaşamları, gerekse ekonomik ve sosyal hayatları hakkında önemli bilgiler mevcuttur.⁸ Ayânlar veya bölgelerinin zengin insanları üzerine yapılmış bu tür akademik çalışmalarda zengin tabir olarak edilen kimselerin servetlerini nelere harcadığına ve bu harcamaların oransal dağılımına dair kayıtlara da ulaşmak mümkün olmaktadır.⁹

Konu edinilen Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'e ait arşiv kayıtlarından bu kimsenin siyasi ve sosyal geçmişine dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak arşiv belgelerinde “*katlen fevt olan*” ibaresi geçen bu kimsenin kimler tarafından öldürüldüğü yazılıdır.¹⁰ Ahmet Bey'in öldürülmesinin ardından devlet tarafından müsadere edilerek suk-i sultanide satılan malların defterine ulaşılmış ve bu defter çalışma için temel kaynak kabul edilmiştir.

Tereke Defterinin Tahlili

Çalışmanın ana kaynağı olan Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'e ait muhallefât defteri Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Bab-ı Defteri, Baş Muhasebe Fonunda 41107 numara ile kayıtlıdır. Defter on sayfadan müteşekkil olup ilk ve son sayfaları boştur. Defterde, Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'e ait menkul ve gayrimenkul mallar türlerine göre ayrı ayrı başlıklar halinde kaydedilmiştir.

Defterin başında; “İş bu bin yüz elli beş senesinde Akşehir ayânından katlen fevt olan Hacı Paşazâde Ahmed Beyin emvâl ve eşya ve hububat ve hayvanatını ba-fermân-ı âli taraf-ı mirî için zabt ve fûruhtına memuriyetim hasebiyle marifet-i şer‘le zabt ve suk-i sultanide fûruht olunan eşyanın defteridir ki atide zikr olunur Fi Evâil-i Ra sene 1155” ibaresi bulunmaktadır.¹¹ Defter, Akşehir ayânına ait çeşitli menkul ve gayrimenkul malların tasnifi ve fiyatları ile başlamaktadır.

Tablo.1. Tereke Defterinde Eşyaların İsimleri, Adetleri ve Değerleri

Bezistanda kendi haliyle bulunan eşyadır		
Eşyanın Adı	Adedi	Değeri (kuruş)
Sim Kılıç ¹	2	25
Kem-iyâr Kılıç ²	3	10

Tahsin Özcan, “Muhallefat”, *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul 2005, s.406.

- 8 Mehmet Karagöz, “Ayntab Ayânı Es-Seyyid El-Hacc Mehmet Ağa bin Es-Seyyid Battal Ağa'nın Terekesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.19, Sayı.2, Elazığ 2009, s. 315-328; Mehmet Güneş, “Karahisar-ı Sahib Ayânı Mollazade Hacı Ahmet Ağa'ya Ait Bir Tereke Defteri”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 2, Afyon 2006, s. 65-92. Yuzo Nagata, “Karaosmanoğlu Hacı Hüseyin Ağa'ya Ait Bir Tereke Defteri”, *IX. Türk Tarih Kongresi (Ankara, 21-25 Eylül 1981) Kongreye Sunulan Bildiriler c. II*, Ankara 1998, s. 1055-1062, *Mensure Öztürk*, “Ruşuk Ayânı Alemdar Mustafa Paşa ve Mallarının Müsadere Sürecine Kısa Bir Bakış”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 7, Iğdır 2015, s. 95-129. Yavuz Cezar, “Bir Ayânın Muhallefatı, Havza ve Köprü Kazaları Ayânı Kör İsmail Oğlu Hüseyin”, *Belleten*, XLI/161, Ankara 1979, s. 41-79, Özer Küpeli, “Yenişehir (Bursa) Âyânı Sarıcaoğlu Osman Ağa ve Muhallefatı”, *History Studies*, Cilt.3, Samsun 2011, s. 247-265.
- 9 Şevket Pamuk, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları Seçme Eserler I*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2010, s.147-154.
- 10 “Akşehir kazâsına tâbi‘ Ezikli (?) nâm karye sâkînlerinden katl-i nüfus ve garet-i emvâl aded-i müstemerresi olan eşkıyâdan Hacı Ahmed ve kâr û kisbiyle Ali Efendi ve Emir Salih ve Hacı Halil dimekle ma‘rûf şâkîler birbirleri ile yekdil ve â‘yânluğdan Hacı Pâşâzâde Ahmed Beg dimekle ma‘rûf kimesneyi dahi bundan akdem keyfiyetlerin bigayri hakkın katl’...” BOA, DVNSAHK. KR. d. 1, s. 13.
- 11 BOA, D.BŞM. d.41107, s. 1. (Evâil-i Ra sene 1155) Bu tarih miladi olarak 6-16 Mayıs 1742 tarihine denk gelmektedir.

Kara Kılıç	1	1,5
Sim Gaddâre ³	7	40
Sim Gaddâre	3	30
Sim Kemer-i Raht	2	60
Kem-iyâr Kemer-i Raht ⁴	1	15
Kem-iyâr Hayber-i Raht	1	5
Kem-iyâr Hayber-i Raht	1	10
Kabzalı Hançer Bıçak	2	30
Ağaç Kabzalı Sim Hançer Bıçak	1	6
Beyaz Kabzalı Bıçak	2	2
Kem-iyâr Bıçak	5	2
Ağaç Kabzalı Hançer	3	3
Tengârlı Bıçak ⁵	3	1
Sim Bıçak	1	2
Sim Bıçak	1	2,5
Sim Zarf	5	10
Sim Zarf	6	2,5
Sim Ön Kuşağı	1	6
Sim Debbus ⁶	1	6,5
Kem-iyâr Debbus	2	7
Kem-iyâr Külünk	2	5
Piştov	1	18
Halis Sim Reşha ⁷	4	25
Kem-iyâr Reşha	5	20
Kem-iyâr Kemer Kuşak	1	3
Yekûn		348 kuruş

Tablo. 2. Akşehir sakinlerinden Hacı Abdurrahman nam kimesneye emanet vaz ' olunan eşya

Eşyanın Adı	Adedi	Değeri (kuruş)
Köşe Destar	21	74
Köşe Bezi Destar	13	41
Evsat Bezi Destar	10	80
Müteârif Destar ⁸	7	35
Telli Destar	8	40
Bez Destar	3	24
Destar	2	5
Bez Telli Destar	2	2
Destar	1	4
Köprü Destarı	3	3
Halep Destarı	5	80
Tahnit-i Sansar	6	80
Halep Alacası	45	96
Halep Çiçeklisi	30	91

Halep Penyesi	7	19
Halep Germsüdü	20	22
Canfes-i Halep	26	75
Şam Alacası	5	26
Şam Germsüdü	24	120
Halep Tellisi	4	12
Halep Kutnisi	20	50
Müştemil Mısır Peşkiri	6	4.5
Kılabdan Alacası ⁹	1	5
Halep Marrası	6	18
Beyaz Besim Kumaş	3	7
Ham Sof Top	3	10
Çift Sof	4	16
Kaba Şal Top	2	8
Debbus Top	4	15
Makramelik Keten Top	14	14
Beyaz Bez Parça	6	5
Boğa-i Has Parça	5	4
.... Ma'a zarf	5	7,5
Has Bez Top	9	31
Makrame	1	1
Mısır Makramesi	11	11
Çuka Zira'a	6	12
Kemha Şal Kuşak	5	55
Acem Kuşağı	1	5
Örtek Şamî Parça	8	8
Örtek Şamî Top	1	10
Beyaz Denizli Bezi	1	1,5
Kıbrıs ...?	1	1,5
Telli ...? Top	1	5
Hassa Top	5	25
Humayun Bez top	1	7
Urfa Selçukî	3	3
Bursa Kutnisi	2	10
Çit Parça	7	5
Aba Top	1	5
Çit Yorgan Yüzü	1	1
Kemha Şal Sancağı	1	4
Gülâbdan ¹⁰	4	20
Buhurdan	3	40
-----?	250	37,5
Sim Zarf	4	8
Müştemil....?	3	20
Beyaz Sim Raht	1	20

Sim Gaddâre	1	10
Köhne Karsak ¹ Kürk	1	18
Köhne Karsak Kürk	1	20
Sim ....?	11	5
Köhne Sincap Kürk	2	15
Köhne Kakım Cebe	1	4
Köhne Karsak Cebe	1	4
Sansar Biniş	1	22
Köhne Vaşak Keçeli Biniş	1	22
Köhne Vaşak Keçeli Biniş	1	15
Köhne Samur Keçesi	1	43
Müştemil Zerdeva Kunduz Kürk	1	41
Köhne Çakafe? Kürk	1	20
Köhne Kakım Kürk	1	20
Köhne Kerâker?	5	30
Cedit Bağdat Abası	1	50
Kılabdanlı Kadife Heşrimürd?	1	12
Kılabdanlı Çuka Kesmesi	1	35
Cedit Şam Kesmesi	3	70
Cedit Gömlek	1	12
Cedit Gömlek	1	9
Köhne Çuka Kesmesi	1	12
Müştemil Şam Kesmesi	2	25
Köhne Şam Kesmesi	1	9
Köhne Şam Kesmesi	1	5,5
Köhne Şam Kesmesi	1	7
Sim Mağrip Saat	2	18
Köhne Sepet	5	5
Sahan	2	2,5
Enam-ı Şerif	1	8
Yekûn		1.941 kuruş

Tablo 3. Hayvan, Bağ, Köle, Cariye ve Hububatlar

Tarla, Hububat, Köle, Cariye Adı	Adet-Ölçü	Değeri (kuruş)
Hınta ¹²	2.400 kile	1.200
Şa‘ir ¹³	2.880 kile	1.080
Küşne ¹⁴	600 kile	2.050
Tarla-i Mal	1	744,5
Gök Ekin	1	416
Nısf-ı Bağ (Yarım Bağ)	1	180
Nısf-ı Bağ (Yarım Bağ)	1	80
Harabe Bağ Yeri	1	20
Arap Köle	1	50

Çerkez Cariye	1	150
Arap Köle	2	75
Arap Cariye	1	70
Arap Kısrığı	1	50
Koyun ve Sığır	Koyun (1.070 adet), Sığır (280 adet)	4.000
Kısrak	40	400
Bargir ¹⁵	3 Adet	40
... Hasıl ?	----	292
Sim-i Halis	----	100
Tahmis-i Mutasarrıf	400	200
YEKÛN		9.212,5 kuruş

Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'e ait yukarıda tabloda gösterilen menkul ve gayrimenkul malların değeri 11.602 kuruştur.¹² Terekenin tahriri¹³ ve satışı gerçekleştirildikten sonra bu paranın 6.679,5 kuruşunun Bender Kalesi'nde görevli neferlerin ücretlerine ayrıldığı, kassam kâtibine 416 kuruş, dellaliye, kâtibiye ve hububat hammaliyesi için 144 kuruş olmak üzere çeşitli masrafların da terekeden tahsil edildiği görülmektedir.¹⁴

Ahmet Bey'e ait tereke miktarının 19.yüzyıl başlarında yaşamış ve devlet tarafından servetine el konulmuş başka ayânların terekeleri ile mukayese etmekte fayda vardır. Mesela 1808 yılında Havza ve Köprü Kazâları ayânı Kör İsmail oğlu Hüseyin'in 14.024 kuruş¹⁵, 1813 tarihli bir kayda göre Yenişehir (Bursa) ayânı Sarıcaoğlu Osman Ağa'nın 173.638 kuruş¹⁶, 19. yüzyıl başlarında Karahisar-ı Sahib ayânı Mollazade Hacı Ahmet Ağa'nın 400.000 kuruş¹⁷, 1816 tarihli kayda göre Manisa ayanı Hacı Hüseyin Ağa'nın 2.164.391 kuruş serveti vardır¹⁸. Akşehir ayânı Hacı Paşazade Ahmet Bey'in terekesi, örnek verilen dört ayân ile mukayese edildiğinde Ahmet Bey'in diğer ayânlara nazaran çok çok az bir servete sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Ahmet Bey'in tereke defterinde bulunan malları kendi içerisinde değerlendirmekte de fayda vardır. Bu eşyaların fiyatları, cins ve miktarların değerlendirilmesi hem Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in günlük yaşantısını, hem de şehirde tüketilen mallar ve Akşehir kazâsı'nın 18. yüzyıldaki sosyo-ekonomik durumu hakkında fikir edinilmesine bir nebze de olsa imkân sağlayacaktır.

1. Taşınabilir Mallar

İncelenen tereke defterinde bulunan ilk eşya grubu kesici ve ateşli silahlardır. Bu eşyalar arasında farklı metal ve maddelerden imal edilmiş bıçak ve kılıçlar ile yine değişik tür ve sayıdaki kesici ve ateşli silahlar bulunmaktadır. Defterde Ahmet Bey'e ait 7 bıçak, 1 piştov tabanca, 3 kılıç, 2 gaddâre ve 1 hançer bulunmaktadır. Terekede yer alan bu eşyaların büyük bir kısmının gümüşten imal edilmiş olması dikkat çekicidir.

12 BOA, MAD, d. 9950, s. 232.

13 Malların tahriri dergâh-ı muallâ kapıcıbaşılardan Ali adlı birisi tarafından yapılmıştır. BOA, MAD. d. 9950, s. 233.

14 BOA, D.BŞM. d. 41107, s. 7.

15 Cezar, "Havza ve Köprü Kazâları Ayânı Kör İsmail Oğlu Hüseyin", s. 57.

16 Küpeli, "Yenişehir (Bursa) Âyânı Sarıcaoğlu Osman Ağa ve Muhallefâtı", s. 253.

17 Karagöz, "Karahisar-ı Sahib Ayânı Mollazâde Hacı Ahmet Ağa'nın Terekesi", s.73.

18 Yuzo Nagata, *Tarihte Ayanlar Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s.177.

Defterde yer alan ve büyükçe bir yekûn tutan diğer eşyalar ise giyim ve süs eşyalarıdır. Terekede farklı kumaş türlerine ve yine farklı maddelerden imal edilmiş kürklere rastlanmaktadır. Kumaşlar arasında; Mısır, Halep, Şam, Kıbrıs, İran, Bağdat, Bursa, Urfa ve Denizli menşeli kumaşlardan özellikle telli, kutni, alaca, çuka, germsüd, sof, aba, keten, kemha ve kılabdandan türden kuö maşlar ön plana çıkmaktadır. Giyim eşyaları arasında gümüşten imal edilmiş kuşak ve kemerlerin de yer almaktadır.

Terekedeki kürklerin sayısı ve türleri ise ayânın sosyo-ekonomik durumunun anlaşılmasına imkân sağlamaktadır. Ahmet Bey'e ait defterde samur, kunduz, sincap ve karsaktan imal edilmiş 9 kürk ve yine aynı hayvanlardan imal edilmiş 3 biniş ve 2 cebe bulunması, Ahmet Bey'in lüks olarak tabir edebileceğimiz bu kıyafetlere düşkün olabileceğini düşündürmektedir. Öyle ki defterde yer alan kürklerin fiyatları da bu durumu destekler niteliktedir.¹⁹ Yine defterde menkul mallar arasında zikredilen 18 kuruş kıymetli 2 gümüş saat²⁰, gümüş topuzlar ve zarflar ile yine gümüşten imal edilmiş bazı eşyaların ve doldurulmuş hayvanların olması²¹ ayânın ekonomik durumunun şehirde yaşayan birçok Osmanlı vatandaşına göre yüksek seviyelerde olduğunu göstermektedir.

2. Hayvanlar ve Hububat

İncelenen tereke defterinde Ahmet Bey'e ait her biri ortalama 40 kuruş değerinde 41 adet kısrağ ve 40 kuruş değerinde 3 bargir olduğu görülmektedir. Ayrıca defterde Ahmet Bey'in önemli sayıda küçükbaş (1.070 adet koyun) ve 280 sığırının olması, bu kimsenin büyük ve küçükbaş hayvan anlamında önemli bir mal varlığının olduğunu göstermektedir.

Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in öldükten sonra geriye önemli miktarda ve kıymette hububat bıraktığı görülmektedir. Terekede 2.400 kile buğday, 2.880 kile arpa ve 600 kile karaburçak vardır. Bu hububatların değeri 4.330 kuruş olup, terekenin toplam miktarının yaklaşık % 40'ına denk gelmektedir.

3. Köle ve Cariyeler

Ahmet Bey'e ait muhallefat defterinde farklı milletlere ait 3 köle ve 2 cariye bulunmaktadır. Kölelerin tamamı Arap milletinden iken, cariyelerin biri Çerkez diğeri ise Araptır. Defterde, köle ve cariyelerin milletlerinden ve kıymetlerinden başka bu kimselerin fiziksel özelliklerini veya yaşlarını açıklayıcı herhangi bir ifade yer almamaktadır. Ahmet Bey'e ait toplam cariye ve köle sayısına bakıldığında Ahmet Bey'in önemli sayıda köle sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Bu köle ve cariyelerin toplam değeri 345 kuruş tutmakta ve bu rakam toplam tereke miktarının % 3'üne denk gelmektedir.

4. Taşınmaz Mallar

Hacı Paşazâde Ahmet Bey'e ait tereke defterinde kendisine ait bazısı tam bazısı yarım hisse

19 Ahmet Bey'e ait verilen tabloda kürklerin fiyatlarının 18-41 kuruş arasında değiştiği görülmektedir. Kürk kullanımının dönemin iktisadi şartları göz önüne alındığında ve bu malların fiyatlarına bakıldığında bu fiyatların kişilerin sosyal statülerinin ve iktisadi durumlarının bir göstergesi olduğunu düşündürmektedir.

20 Sim Mağrip saat.

21 Tahnit-i sansar.

olmak üzere 3 bağ yeri ve 1 tarla bulunmaktadır.²² Ayrıca bu defterin haricinde ayânın kendisine ait ve Akşehir kazâsı'nda bulunan 200 kuruş kıymetli bir evi²³, iki hanı, kerdan adıyla bilinen bir ekmekçi fırını, bir kasap dükkânı, bir kıraathane, Akşehir kazâsı'na bağlı Ahur adlı köyde bir değirmen, bir kıt'a bahçe, Hacı Musa kapısı yakınında iki han olarak bilinen bir han, Akşehir kazası-na bağlı Zernan köyünde iki değirmen, Hacı Süleyman oğlu olarak bilinen bir dükkân, bir bökçü fırını ve bir yeni evi olmak üzere çeşitli gayrimenkul mallarının olduğu görülmektedir.²⁴ Fakat bu gayrimenkul malların değerlerine dair bir bilgiye ulaşamamıştır.

Ahmet Bey'in terekesinin tahriri²⁵ ve muhalefatın hazineye alınmasından sonra Ahmet Bey'in varisleri divana müracaat etmiş ve gayrimenkullerin birçoğu maliye tarafından emr-i şerif ile varislere tekrar iade edilmiştir.²⁶ Fakat mesele devletin bu iadesinden sonra başlamış, varisler arasında muhalefatın paylaşılması konusunda birçok olay çıkmıştır.²⁷ Özellikle muhalefatın varisler arasında paylaşılması esnasında Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in çocukları arasında ciddi sıkıntılar oluşmuş, muhalefatın büyüklüğü bu kavganın şiddetini de belirlemiştir. Ahmet Bey'in varisleri arasında oluşan bu sıkıntı her bir aile ferdinin divana müracaatlarına sebep olmuş devlet bu kimselerin arasındaki anlaşmazlığı çözmek için büyük çaba sarf etmiştir.²⁸ Ayrıca Akşehir sakinlerinden bazı kimselerin de ortaya çıkarak muhalefatın vereselerine iadesi sonucu Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in mirasından alacaklarını talep etmişlerdir. Mesela Mardiros adlı gayrimüslim Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in kendisine miktarı belli borcu olduğu halde vefat ettiğini bu sebeple alacaklarının varislerinden tahsil edilmesi için divana müracaat etmiştir.²⁹

Sonuç

Tereke defteri incelenen Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in tüm menkul ve gayrimenkul malları türleri ve değerleri bakımından değerlendirildiğinde ortaya şöyle bir sonuç çıkmaktadır. Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in sahip olduğu menkul ve gayrimenkul malları sebebiyle 18. yüzyılın ortalarında Akşehir kazâsı'nda önemli bir ekonomik güce sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Ayânın mallarının miktarı kendisinin ekonomik durumu hakkında bilgi verirken, aynı zamanda 18. yüzyılın ortalarında Anadolu'nun bir kazâsı'nda yaşayan bu ayânın edindiği servetin miktarını ve bu ayânın ölmeden önceki hayat tarzının belirlenmesi açısından da önemlidir. Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in 18. yüzyılın ortalarında sahip olduğu servet sebebiyle rahat bir hayat yaşadığı düşünülebilir. Kendisine ait köle ve cariyeleri, hayvanat ve hububatı, gayrimenkul ve menkullerinin sayısı ve cinsi bu durumu destekler niteliktedir.

Ahmet Bey'e ait defterde gündelik eşyalar, süs eşyaları ve silahların büyük bir kısmının gümüşten oluşması da ayrıca dikkat çekicidir. Ahmet Bey'e ait bu eşyaların gümüşten imal edilmiş olması, ayânın bu eşyaları almasının yatırım ve birikim amaçlı mı, yoksa sadece görsel amaçlı mı

22 Bu gayrimenkullerin toplam değeri 1024 kuruştur.

23 BOA, DVNSAHK. KR. d. 1, s. 22.

24 BOA, DVNSAHK. KR. d. 1, s. 46. (30 Ekim 1742 tarihli belge)

25 Evâil-i Ra 1155-6-16 Mayıs 1742.

26 BOA, DVNSAHK. KR. d.1, s. 9.

27 BOA, DVNSAHK. KR. d.1, s. 9, 15, 19, 22, 45, 46.

28 BOA, DVNSAHK. KR. d.1, s. 9, 15, 19, 22, 45, 46.

29 BOA, DVNSAHK. KR. d.1, s. 56. Mardiros adlı gayrimüslim Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey'in kendisine miktarı belli borcu olduğu halde vefat ettiğini bu sebeple alacaklarının varislerinden tahsil edilmesi için divan-ı hümâyün'a müracaat etmiştir.

olduğu anlaşılammaktadır.

Sonuç olarak; ayânların zaman içerisinde elde ettikleri siyasi ve ekonomik gücün ne derecede olduğu uzun yıllardır çeşitli araştırmacılar tarafından incelenmektedir. Bu çalışmada da Anadolu'nun ortasında yaşamış bir ayânın servet durumu ve bu servetin nelerden oluştuğu genel hatları ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme ile devletin birçok yerinde ortaya çıkan ayânların genel olarak ne kadar servete ve nasıl bir yaşam standardına sahip oldukları Akşehir ayânı Hacı Paşazâde Ahmet Bey özelinde ortaya konulmaya çalışılarak, ayânların 18 ve 19. yüzyıldaki servet durumları hakkında da genel bir fikir edinilmesi amaçlanmıştır. Ahmet Bey'in sahip olduğu servet miktarı sebebiyle kendi şehrinde zengin bir kimse olduğu düşünülürken, tereke miktarının diğer şehirlerdeki ayânların servetleri ile mukayese edildiğinde servetinin diğer ayânlara göre oldukça düşük seviyelerde olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Bab-ı Defteri, Baş Muhasebe Fonu. No: 41107.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Karaman Ahkâm Defteri, No:1.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver Defterler, No: 9950.
- Akdağ, Mustafa, "Osmanlı Tarihinde Ayanlık Düzeni Devri 1730-1839", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı:14-23, Cilt:8-12, Ankara 1970, s.51-61.
- Cezar, Yavuz, "Bir Ayânın Muhallefatı, Havza ve Köprü Kazâları Ayânı Kör İsmail Oğlu Hüseyin", *Belleten*, XLI /161, Ankara 1979, s. 41-79.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 26. Baskı, Ankara 2010.
- Güneş, Mehmet, "Karahisar-ı Sahib Ayânı Mollazâde Hacı Ahmet Ağa'ya Ait Bir Tereke Defteri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 2, Afyon 2006, s. 65-92.
- Karagöz, Mehmet, "Ayntab Ayânı Es-Seyyid El-Hacc Mehmet Ağa bin Es-Seyyid Battal Ağa'nın Terekesi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.19, Sayı.2, Elazığ 2009, s. 315-328.
- Küpeli, Özer, "Yenişehir (Bursa) Âyânı Sarıcaoğlu Osman Ağa ve Muhallefatı", *History Studies*, Cilt.3, Samsun 2011, s. 247-265.
- Mert, Özcan, "Ayan", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul 1991, s.195-198.
- Nagata, Yuzo, "Karaosmanoğlu Hacı Hüseyin Ağa'ya Ait Bir Tereke Defteri", *IX. Türk Tarih Kongresi (Ankara, 21-25 Eylül 1981) Kongreye Sunulan Bildiriler c. II*, Ankara 1998, 1055-1062.
- , *Tarihte Ayânlar Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, Ankara 1997.
- Öğün, Tuncay, "Osmanlı'da Müsadere", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul 2006, s. 67-68.
- Özcan, Tahsin, "Muhallefat", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul 2005, s.406-407.
- Özkaya, Yücel, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Âyânlık*, TTK Yayınları, Genişletilmiş 2. Baskı,

Ankara 2014.

Öztürk, Mensure, “Ruşuk Ayânı Alemdar Mustafa Paşa ve Mallarının Müsadere Sürecine Kısa Bir Bakış”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 7, Iğdır 2015, s. 95-129.

Pamuk, Şevket, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları Seçme Eserler I*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2010.

Sezer, Hamiyet, “Tepedelenli Ali Paşa ve Oğullarının Çiftlik ve Gelirlerine İlişkin Yeni Bilgi ve Bulgular”, *OTAM Dergisi*, Sayı.18, Ankara 2005, s. 333-357.

Telci, Cahit, “Osmanlı Devleti’nde 18. Yüzyılda Muhallefat ve Müsadere Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt. 22, Sayı. 2, İzmir 2007, s.145-166.

Tomar, Cengiz “ Müsadere”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul 2006, s. 65-66.

Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Haz: Şükrü Haluk Akalın vd. Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2011.

Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011.